

Wel en wee in Noordbroeksterhamrik

door H. Blaauw

In 1509 had de Dollard zijn grootste uitbreiding gekregen. Bij het terug winnen van het land zijn veelal de resten van oude veendijken gebruikt. In betrekkelijk korte periode was het grondgebied van de karspelen Noord en Zuidbroek weer ingedijkt en wel in 1545. Daarbij zijn ook nieuwe bedijkingen gemaakt. Deze zijn vooral in het gebied van Noordbroeksterhamrik terug te vinden in het aldaar bestaande wegensstelsel.

De afwatering vond plaats door zijltjes en klieven in de eerste Dollarddijken. De voornaamste kanaaltjes voor afwatering waren in het Noordbroekstergebied de Sijpe, het Lutjemaar, het Groote- en het Kleine Maar. In 1670 werd het Buiten Nieuwediep gegraven. Bij Rodetil werd het Oude Diepje daarbij opgenomen. De laaggelegen gronden van Noordbroeksterhamrik kregen toen een betere ontwatering. Het Kleine Maar en het Buiten Nieuwediep mondden toen uit in het Termunterzijldiep beneden 't Waar. Omstreeks 1800 kwam er verandering tengevolge van door klink optredende bodemdaling en de daarnaast optredende zeespiegelrijzing. De waterafvoer door de Termunterzijl werd steeds minder mogelijk. Laaggelegen landen kwamen steeds vaker onder water te staan. Door de runderpest in 1713, 1745 en in de periode 1766-1773 werd veel grasland gescheurd en ging men over van veeteelt naar landbouw. Het was een vooruitgang, maar het probleem van de waterbeheersing werd steeds groter. Dat was de aanleiding voor het ontstaan van molenkolonies omstreeks het jaar 1800. Deze molenkolonies ontstonden door een z.g. molencontract, waarbij samenwerkende ingelanden zich verplichtten onderhouds- en bedieningskosten van de molen en de onderhoudskosten van de watering gezamenlijk voor hun rekening te nemen. Met de molenkolonies kwamen de molens, die beheerd werden door mensen, die de eenzaamheid verkozen. Eenvoudige lieden, die vergroeid waren met de natuur, met water, lucht en winden. Mensen, die kenden vreugde en leed, voor- en tegenspoed, goede en kwade dagen, levensstormen en stormen, die de molens bedreigden. Mensen, tijdelijk neergeveld, molens voor korte of langere duur buiten werking, het was alles van voorbijgaande aard. Hoe het scheepje ook dobberde op de levenszee, hoe de stormvlagen ook gierden door het hekwerk van de wieken en de roeden zwiepten, boven alles klonk het lied der overwinning vaak voor mensen met een diep geloof:

Die wolken, luchten en winden,
Wijst spoor en loop en baan,
Zal ook wel wegen vinden
Waarlangs Uw voet kan gaan.

De Korengarster molenkolonie werd in 1806 opgericht. De molen, een achtkante bovenkruier met een vlucht van 18 meter, werd in 1804 gebouwd op de hoek links van de brug op het Groote Maar. In 1915 brandde de molen af. Een felle stormwind uit het oosten blies het smeulende riet tot over Noordbroek.

Op een najaarsavond kwam de zoon van de molenaar thuis. De wind was gegaan van zuidwest naar noordwest. De molen draaide. De jongeman wist echter niet, dat de molen was bijgekruid. Het gevolg was, dat toen hij het molenerf opging, hij door de roede werd getroffen met als gevolg, dat zijn hoofd werd verbrijzeld. Op de plaats van de molen kwam een windmotor, die door de storm werd verwoest. Levensstormen en stormen voor de molen.

In 1801 kwam de Noordermolenkolonie met de aanvraag voor de molen. Op 31 mei 1801 werd het contract getekend voor de bouw, maar pas op 3 april 1805 geeft de drost A. J. de Sitter zijn fiat aan het contract van 31 mei 1801 voor de bouw van de molen.

[*“De Noordermolen” te Noordbroeksterhamrik siert nog steeds het landschap! Foto: B. Jongsma.*]

Toen de molen bijna gereed was, verdrong een van de molenmakers op de terugweg van de Zuidlaardermarkt. Lange tijd was Joh. Mengedoth molenaar. Zoon Simon werd chauffeur bij de DAM. Een boderijder uit Termunten werd in zijn auto door de slaap overmand en reed recht op de bus aan. De laatste woorden van Simon waren: “Het gaat verkeerd!” Toen leefde Simon niet meer. Zes weken stond de molen in de rouwstand met de kap naar het zuidwesten. Toen stond de roede weer rechtop.

“Gelukkig dat ze gelovig zijn”, zeiden de mensen in het dorp, “dan kunnen ze er beter tegen.” Mensen oordelen o zo gemakkelijk. Nog staat de achtkante bovenkruier met een vlucht van 22,80 meter als een stille getuige aan de rand van het veld. Tot 1934 met twee vijzels, daarna met één.

Pas in 1863 werd de molen gebouwd voor het waterschap De Bolderij van 1862. Een achtkante bovenkruier met een vlucht van 20,30 meter en afgebroken in 1950. In de laatste dagen van de oorlog liep molenaar Haan langs het maar. Hij werd getroffen door een granaatscherf en overleed korte tijd daarna.

Twee spinnekoppen verdwenen eveneens. Die van de polder De Waterkampen, de Slachtersmolen van 1890 tot 1933-'34 en die van de Lagemeedster Molenkolonie van 1842 tot 1890. Met het verdwijnen van de molens ging niet alleen een deel van het landschapsschoon verloren, maar ook een generatie van molenaars. Strijders voor hun molens, strijders tegen de elementen van de natuur, tot ze kwamen met de eeuwige rust en wij met de dichter mee kunnen zeggen:

Loont u de lust, ach het leed wacht er neven.
Rust u ten strijd.
Wat u bekoort moet u eenmaal begeven.
Voort rolt de tijd.
Kracht brengt het kampen en sterk maakt het streven.
Mens wie gij Zijt.
Op uw banier Zij de leuze geschreven:
Rust, ja rust na de strijd.

Afgedrukt in “De Zelfzwichter” jaargang 19, september 1992, nummer 67, pag. 4-6.

Deze pagina is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen.

<http://www.bdpoppen.nl>